

2 020. november 12-én védte meg Stipta István, a Károli Gáspár Református Egyetem egyetemi tanára a magyar közigazgatási bíráskodás kialakulását tárgyaló disszertációját a Magyar Tudományos Akadémián a Vörös Imre akadémikus vezette bíráló bizottság előtt, online nyilvánosság mellett.

A bizottság tagjai Homoki Nagy Mária tanszékvezető egyetemi tanár (SZTE ÁJTK), Peres Zsuzsanna egyetemi docens (NKE ÁNTK), Badó Attila egyetemi tanár (SZTE ÁJTK), Jakab András egyetemi tanár (Paris Lodron University Salzburg), Korinek László prof. emeritus (PTE ÁJK), Pap András László egyetemi tanár (ELTE GTK) és Szabadfalvi József egyetemi tanár (DE ÁJK) voltak.

A szerző a közigazgatási bíráskodás kezdeteitől az 1896. évi XXVI. törvénycikk elfogadásáig követte végig az állampolgári jogvédelem történetét, és igazolta, hogy a közigazgatási bíráskodás első hazai intézménye a jogállami garanciák terén áttörést jelentő pénzügyi közigazgatási bíróság volt. Az 1848–1849-es előzményektől vázolta a kiegyezés utáni kísérletek, majd a kompromisszumos megoldások politikai históriáját a fordulatig, Szilágyi Dezső igazságügy-miniszteri kinevezéséig. Stipta István a Pénzügyi Közigazgatási Bíróság létrehozásának három kritériumát adta meg: az államhatalmi ágak szétválasztását, a bírói függetlenség megteremtését és az állampolgári érdekek előtérbe helyezését az államérdekkel szemben. Ennek bemutatására szakavatottan elemezte azt a törvényhozási utat, amely az 1869. évi IV. tc. megalkotásától az 1883. évi XLIII. tc. elfogadásáig vezetett. Szemléletesen ismertette a közigazgatásban az 1880-as években uralkodó körülményeket, a közigazgatási jogvédelem állapotát Magyarországon.

Stipta István bemutatta a közigazgatási jogviták elbírálásának rendszerét, a közigazgatási bíráskodásról szóló tudományos vitákat 1883-ig. Szemléltette egyrészt a pénzügyi közigazgatási bíróság felállításával kapcsolatos kormányzati szándékot, melynek során nemcsak a törvényalkotásban részt vevő szereplők véleményét ismertette, de kiváló portrékat is festett róluk. Ezek közül is kiemelkedett Tisza Kálmán politikai szerepvállalásának bemutatása. Nagy figyelmet szentelt Tisza szerepének a közigazgatási bíráskodás sorsában, Tisza elvi álláspontváltozásainak az ellenzéki politikusi pozíciótól a kormányfői szempontok érvényesítéséig. Lépésről lépésre mutatta be a kormányzati előkészületeket, a közigazgatási ankétot, a pénzügyi közigazgatási bíróságról szóló tervezetek sorsát, a törvényjavaslat országgyűlési vitáját, a politikai és alkotmányjogi érveket a képviselőházi vitában. A bíráló bizottság fontosnak tartotta szerző azon megállapítását, hogy a törvény megalkotása során a képviselőházi viták szakmapolitikai mederben maradtak. A polémiák keretén belül szerző az előszentesítés iratait is felhasználva, hozzájárult a jogintézmény tartalmi szerepének bemutatásához is.

Stipta István külön fejezetet szentelt az 1883. évi XLIII. törvénycikk tartalmi ismertetésének, a magyar pénzügyi közigazgatási bíráskodás jellegét illető értelmezéseknek, a felállítani rendelt bíróság szervezetének és a

Mezey Barna

A Pénzügyi Közigazgatási Bíróság létrejötte és tevékenysége (1884–1896)

Stipta István nyilvános védeése a Magyar Tudományos Akadémián

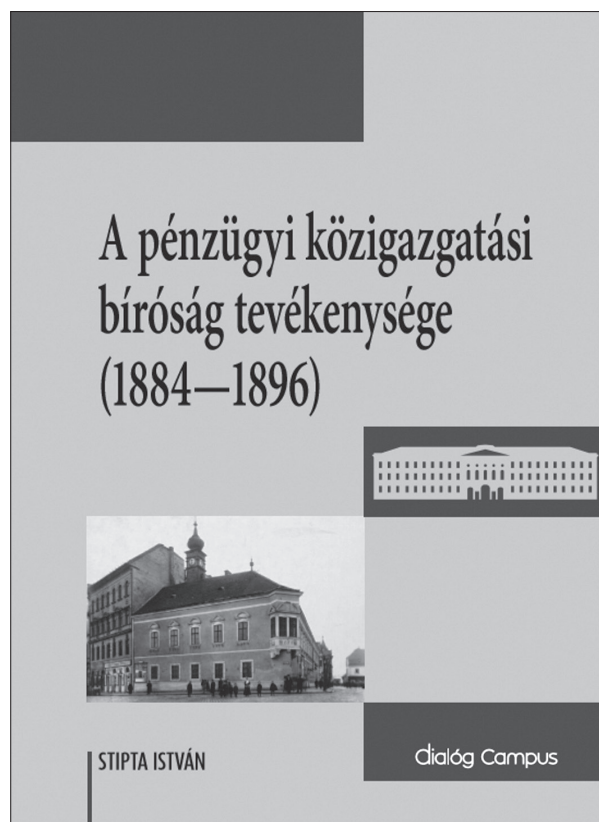
bírák jogállása ismertetésének. Szólt a törvény hatásköri rendelkezéseiről és az ítélkezés eljárási rendjéről. A bírálóbizottság értékelése szerint Stipta István a Pénzügyi Közigazgatási Bíróság hiteles történetét tárta fel, hitelesen bemutatva létrehozatalának előzményeit és feltételeit, a testület megalkotására vonatkozó kodifikációs folyamatokat. A mű tudományos eredménye a polgári Magyarország közigazgatási bíráskodásának mint jogvédelmi garanciális intézményrendszeri elem konfliktusokkal terhes történetének megvilágítása. Fontos értéke a műnek, hogy a kodifikációs előtörténet és az 1883. évi XLIII. törvénycikk rendelkezéseibe ágyazottan részletesen elemezte a bíróság gyakorlatát, működését is. Vácolta a bírói kvalifikáció törvényi feltételeit, összegezte az ítélkezők létszámára vonatkozó adatokat, áttekintette a bírák korábbi szakmai karrierjét, értékelt pénzügyi-szakmai jártasságukat. A bírálóbizottság álláspontja szerint értékes része az értekezésnek a Pénzügyi Közigazgatási Bíróság kinevezett bírái életrajzának, szakmai, tudományos tevékenységének bemutatása (archontológiája). A különbírósághoz kinevezett bírák többsége a Pénzügyminisztérium állományából érkezett, megalapozott szakmai hozzáállással az állampolgárok érdekét képviselték az államérdekkel szemben. Figyelemre méltó a bíróság pártatlanságának és szakmaiságának igazolása. Az olvasó tájékozódhat a bírák életkoráról, vallási hátterükről, politikai-közéleti szerepvállalásukról, társadalmi kapcsolataikról. A szerző kitért a bírói testület tagjainak hatalmi pozícionáltságára, szakirodalmi, tudományos tevékenységére. Elemezte a bíróság elnökeinek vezetői attitűdjeit, Madarassy Pál és Ludvig János elnökségét. A bírálóbizottság megállapította, hogy a disszertáció újdonsága az elsődleges levéltári forrásoknak a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának a témához kapcsolódó fondjainak, különösen a megmaradt pénzügyminisztériumi iratoknak kimerítő feltárása, amelyet jelentős mértékben kiegészített a szerző az egyes megyei levéltárakban megtalálható törvényhatósági bizottságok iratanyagaival. Kutatómunkája eredményeként a Pénzügyi Közigazgatási Bíróság tevékenységét a működés statisztikai adataival illusztrálta, a pénzügyi vitások általános adataitól az elnöki ügyeken át az ítélkező

bírák munkaterhelési mutatói összefoglalásáig. Ismertette az elintézett közigazgatási jogvitás ügyek körét, a tanácsülésben ítélettel elintézett vitás ügyeket, az adó- és illetékügyeket. Külön értékes részének tartotta a bizottsági értékelés az ügyiratforgalmi statisztika rekonstruálását és annak szakavatott elemzését.

Izgalmas kérdést járt körül szerző a Pénzügyi Közigazgatási Bíróság jogfejlesztő tevékenységét számba véve (a bíróság döntvényei és elvi határozatai, a közigazgatási bíróság döntési formái, a bíróság eljárást érintő elvi döntései, a bíróság saját gyakorlatára irányadó döntései, a tételes jogot értelmező és normapótló szerepvállalása, a joggyakorlat irányítása, a pénzügyi jogélet fejlesztése és a bírói jogfejlesztő tevékenység publicitása). A bírálóbizott-

ság a szerző nyomán bizonyítottan látta, hogy a Pénzügyminisztérium állományába tartozó pénzügyi szakemberek bírói kinevezése a bíróság szakmai munkáját egyáltalán nem hátráltatta, sőt ítéleteivel, döntvényeivel, megfogalmazott elvi határozataival kifejezetten hatékony jogfejlesztő tevékenységet végzett. Igazolta a bíróság ítélkező tevékenységének bemutatásával azt a jogfejlesztő hatást, amivel hozzájárult a pénzügyi dogmatika és jogalkalmazási kultúra fejlődéséhez.

A bírálóbizottság a nyilvános vitát követően javasolta az MTA Doktori Tanácsa az MTA doktora tudományos cím odaítélését.

Stipta István 2019-ben megjelent kismonográfiája a közigazgatási szervek döntéseit felülvizsgáló első független bírói fórum, az 1884-től működő pénzügyi közigazgatási bíróság tevékenységét mutatja be. A korabeli törvényhozás egyszintű, de az ügyeket végső fokon és érdemben eldöntő közigazgatási szakbíróságot hozott létre. A magyar pénzügyi közigazgatási bíróság nem csupán a törvényességet (jogszerűséget) felügyelő szerv, hanem az adót, illetéket kiszámító és összegszerűen megállapító

legfelső szintű fórum is volt. Igaz, a testület hatásköre résszerű volt, működésének tizenhárom éve alatt csak a legtöbb konfliktust okozó egyenes adó- és illetékügyekben járt el. Mégis fontos gyakorlati jelentőségre tett szert, mert csökkentette az állami szervekkel szembeni tartós bizalmatlanságot, és döntéseivel megteremtette a korszerű pénzügyi anyagi jog alapjait. A bíróság működése fontos tapasztalatokkal szolgál napjaink törvényhozási számára is.